

Yüksel Yenice-Çağlar
Eğitimci, Sosyal Hizmet Uzmanı ve Sistem olarak Aile Danışmanı

Düsseldorf-Almanya

Düsseldorf Sosyal Hizmet Dairesi, Engellilere Yardım Bölümü olarak engelli çocukları olan Türkiye`li ailelere yönelik bu çalışmayı ne zamandan beri sürdürüyorsunuz?

Engelli Çocukları olan Türkiye`li Ailelere Sosyal Pädagogik Aile Danışmanlığı önce 1982-1994 yılları arası Düsseldorf Şehir İdaresi Gençlik Dairesi`nde (Jugendamt) yine benim tarafımdan sürdürüldü. 1994 yılında Engellilere Yardım Bölümü (Koordination der Behindertenhilfen) Sosyal Hizmet Dairesi`ne (Sozialamt) bağlandı. Yani bu çalışmanın 22 yıllık bir geçmişi var.

Bu çalışmalar, öncelikle 0-8 yaş arası çeşitli nedenlerle engelli ya da gelişmesi geri kalmış çocukları olan, Düsseldorf`ta oturan Türkiyeli ailelere yönelik ve şu anda bu olanaklardan aşağı yukarı 80 aileyi yararlanıyor.

Aslında bu sayı 80 inin çok üzerinde. Bunlar benim ulaşabildiklerim ya da bana ulaşabilenler.

Engelli çocukları olan aileler size hangi sorunlarla geliyorlar?

Danışmaya genelde engelli çocukların gittiği anaokulu ve okullarda eğitim sorunlarıyla geliyorlar ya da kurumlar tarafından gönderiliyorlar.

Engelli çocuğun gelişim ve eğitim sorunları, terapi olanaklarının sağlanması, anaokulu yeri bulunması, bakımı ile ilgili sosyal ve finansiyel haklarının alınması, engellilik belgesinin çıkartılması, bedensel engellilere uygun konut sağlanması, aile içi ilişki problemleri, engellilik durumuna uygun eğitim olanaklarının sağlanması gibi sorunlarla geliyorlar.

Türk ailelerinin engelli çocukları ile ilgili yaşadıkları sorunlar, Alman ailelerine göre daha mı farklı?

Bizim ailelerin buradaki sağlık, eğitim ve sosyal sistemi üzerine yeterince bilgi sahibi olup yararlanamamaları, hastalıkların ön geçmişleri, genetik danışma yapılmamış irsi hastalıkların oluşumlarındaki bilgisizlikleri, ön tedbir yani erken tanı muayenelerine hem hamile annenin hemde doğan çocukların düzenli katılmamaları, akraba evliliklerinin yoğunluğu, almanlara oranla daha fazla engelli çocukların dünyaya gelmesinin en önemli nedenlerindedir.

Evet, daha farklı bizim Türkiye`li ailelerinin başlıca sorunlarını iki bölümde ele alınabilir;

1. Göçmenlikten kaynaklanan sorunlar
2. Kültürden kaynaklanan sorunlar

1.Göçmenlikten kaynaklanan sorunlar;

- Kötü, sağlığa zararlı ikamet olanakları,
- Anne babaların çalışması ve çocuklara yeterli zamanın ayrılmayı ve ilgisizlik,

- Lisan sorunu ve bilgi yetersizliđi,
- Sağlık ve sağlığı koruma sistemini yeterince tanımamaları ve bu nedenle özellikle Hamilelikte ve engelliliği erken tanıma ve önlem alma, çocukları hastalıklardan koruyucu önlemler ve aşılarından yeterince yararlanamamaları.
- Yabancılar yasasından çekinerek, engellilere yönelik sosyal haklardan, terapi, yardımcı araç-gereç ve rehabilitasyon olanaklarından yararlanamamaları.
- Alman uzmanlara ve resmi dairelere karşı ya da bunun tersi olan ön yargılar nedeniyle, kurumlar ve uzmanlar ve engelli çocukları olan aileler arasında birlikte çalışabilecek güven ortamının yetersizliğidir.

2.Kültürden kaynaklanan sorunlar;

Biliyorsunuz kültür; insan toplulukları içinde yaşanan fiziksel ve toplumsal çevreye uyum çabalarından doğan bir yaşam biçimidir. Bir bakıma kültür, belli bir toplumun kişiliği demektir, onu başka toplumlardan ayıran tüm özellikleridir.

Örneğin; Bir müzik aleti her ülkede ve toplumda aynı olabilir, ama ondan çıkan ezgiler farklı farklıdır.

Kültür, insanın toplumdaki ilişkilerini yönlendirir, davranışlarını düzene ya da kalıplara sokar; beğenilerini ön yargılarını belirler; kısacası yaşamını biçimlendirir.

Birey kendi kültürü içinde sudaki balık gibi soluk alıp verir, yaşar uyum sağlar.

Kültür farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda engelli çocukları olan ailelerin zorlukları şöyle özetlenebilir;

- Ailelerin hemen hemen % 80'inin kırsal kesimlerden gelmeleri ve buradaki sağlık ve sosyal sisteme yabancı olmaları.
- Ailelerin eğitim düzeylerinin düşüklüğü.
- Annelerin hamileliklerinde kadın doktoruna özellikle dini nedenlerle erkek kadın doktoruna muayeneye gitmeye çekinmeleri.
- Engelliliđin dini inançlar nedeniyle allah'tan gelen bir kader olduğu ve bunun değiştirilemeyeceğine kendilerini inandırmaları ve tıbbi muayenelerden ve terapilerden uzak durmaları.
- İslam dininde akraba evliliklerinin bir tabu olmayışı ve Türkiye`li aileler arasında oldukça sık görülmesi ve kalıtsal nedenlerle engelli çocuk dünyaya getirme rizikosunun yüksek olması.
- Aile yapılarının sağlıklı olmayışı. Kızların çok küçük yaşta evlendirilmeleri. Evliliklerin % 70-80'inin Türkiye`den, % 60 oranında akraba olması, özellikle kadınlarda evlenme yaşının 15-20 ve eşlerin farklı sosyal ve kültürel yetiştirme tarzlarının olması.
- Ailede eşler arası geleneksel kadın erkek rollerinin dağılımından kaynaklanan görev bölümünün dengesizliği ve en önemlisi çoğu babaların çocukların bakım ve eğitimlerini annelerle paylaşmamasıdır.

Özellikle Türkiyeli anneler arasında yine göçmenlikten kaynaklanan psikolojik ve psikosomatik rahatsızlıkların anne-çocuk arasındaki ilişkiyi ve çocuğun gelişmesini olumsuz yönde etkileyen nedenler arasında sayabiliriz.

Bu ailelere ne gibi hizmetler sunuyorsunuz?

Bu çalışmalar;

Sosyal Pedagojik Danışma :

Danışmalar engelli ya da gelişmesi geri kalmış çocuklarla ilgili engellilik belgesi, bakım yardımı, yardımcı araç ve gereç, rehabilitasyon, konut, eğitim, terapi ve çocuğun gelişmesine uygun yuva, okul ve boş zamanları değerlendirme olanakları, ve ailede iletişim ve eğitim sorunları üzerine danışma ve destek sağlanması üzerine yapılmaktadır.

Bu danışmalar **Sozialamt-Koordination Behindertenhilfen, Willi-Becker-Allee 8, 40200 Düsseldorf** adresinde önceden gün ve saat alınarak, ayrıca Anneler Gruplarında ayda birer kez yapılıyor.

Belli bir süre danışmalar ve gruplarda aile ile çalıştıktan sonra karşılıklı güven ortamı oluşuyor. Yavaş yavaş seminerlere ve aile grup terapilerine katılmaya başlıyorlar. Bu çalışmalarda aile yapısından da ve ilişkilerden kaynaklanan sorunlar olduğunu görüyorlar.

Ve zamanla bu danışmalar, grup çalışmaları, seminerler ve terapiler sayesinde eşler kendilerinde bazı davranış biçimlerini değiştirmeye çalışarak engelli bir çocukla daha iyi bir aile yaşamı sağlamaya çalışıyorlar.

Resmi dairelerle ve engellilerle ilgili diğer kurumlarla birlikte çalışmalar (Sosyal Hizmet, Gençlik, Sağlık, Okul, Konut Daireleri vb.) :

Engellilere yönelik sağlık kurumları, doktorlar, klinikler, erken geliştirme ve terapi merkezleri, engelli çocuklara yönelik ana okulları, okullarla birlikte somut sorunlarında kendilerine destek oluyorum. Ailelerin ve çocukların göçmenlikten ve kültür farklılıklarından kaynaklanan sorunlarının çözümünde kurumlarla birlikte çalışarak ve ön yargıların kaldırılması, karşılıklı anlayış, hoş görünün iki farklı kültür arasında yerleşmesinde ve dil sorunlarında yardımcı oluyorum. Yani iki dil ve kültür arasında önemli bir görevimde köprü olma görevi.

Anneler Grupları :

Öncelikle 0-8 yaş arası engelli ya da gelişme geriliği çocukları olan annelere yönelik şehrin iki bölgesinde Reisholz Jugendclub, Altenbrückstr.14 de ve Bürherhaus Bilk, Himmelgeister Str.107 adreslerinde 8-10 annenin katıldığı Anneler Grupları`mız var.

Grubun sağlıklı gelişebilmesi için kayıt ve düzenli katılım şartımız var. Bu da katılan anneler tarafından uygulanmakta ve kendi gelişmelerinde bunun yararlarını görmekte-dirler.

Anneler Grupları için annelerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak onların görüşleri ve onayları alınıp, yıllık çalışma programı hazırlanarak çalışmalar sürdürülmektedir.

Bu programda, ayda birer kez olmak üzere sosyal danışma, konulu toplantı (Aile içi ilişkiler, iletişim, çocuk eğitimi, sağlık sorunları vb. konular.),el sanatları, konulu video gösterimi veya danışma bürolarını ziyaretler gibi çalışmalar yer almaktadır.

Sistem olarak Aile Danışması :

Bu sistem olarak aile danışmasında; aile içindeki ilişkiler ve engelli bir çocukla yaşamın kolaylaştırılmasına yönelik olduğundan eşler tek tek ya da çiftler olarak gelebiliyorlar.

Engelli çocuğu olan ailelerin yapılarını genel olarak 4 bölümde ele alabiliriz;

1 .Birinci kuşak göçmen aileler;

Bu ailelerin bu gün yetişkin olmuş olan engelli kızları ve oğulları yaşamakta, kimisi engellilere yönelik atölyelerde çalışmakta ya da özellikle engelli kız ya da kadınlar evlerde ailelerinin yanında yaşamaktadır.

Bu birinci kuşak göçmen ailelerin çoğunluğunun kırsal kesimden gelmesi, özellikle kadınların çoğunun okuma yazma bilmemeleri ya da eğitim düzeyinin düşük olması, almanca öğrenememeleri, buraya uyum sağlamalarında oldukça kötü ön koşullardır. Resmi dairelerle ve kurumlarla olan işlerde bu kuşak kadınlarına dil sorunlarında halen eşleri ya da burada yetişen çocukları **olabildiğince** yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Bu ailelerin sosyalizasyonu ve öğrendikleri, ailede kadın erkek rolleri geldikleri yerlerde biçimlenmiştir. Kendi ülkelerinden göç etme süreci 40 yılı aşmasına karşın bu ailelerdeki rollerin biçimlenmesi çok az değişikliğe uğramıştır. İkinci kuşakların sosyalizasyonu bu birinci kuşak aileler tarafından gerçekleştirilmiş olduğu gerçeğini de göz ardı etmezsek, sorunların günümüze kadar neden hala devam ettiğini daha iyi anlarız.

2. Burada yetişmiş ikinci kuşak erkeklerin Türkiye`den evlenerek eşlerini buraya getirerek oluşturdukları aileler;

Bu grubu 16-35 yaş arası genç aileler oluşturmaktadır. Bu erkekler ve kızlar genelde aileleri tarafından, özellikle kızlar 15-18 gibi oldukça genç yaşlarda evlendirilmektedir. Eğitim düzeyi en azından ilk okul mezunu olan bu genç kadınların okuma yazma bilmeme gibi sorunları yok.

Ancak bu ailelerde kadınlar; **eşini tanıma, güven duyma, evliliğe ve buraya alışma, almanca öğrenme sürecini tamamlayıp, kendileri için bir aile olamadan**, yabancı bir toplumun kültüründe hamilelik, çocuk bakımı ve eğitimi gibi oldukça sorumluluk isteyen ağır bir görevle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Böyle bir aile yapısının, bir de bir veya bir kaç engelli veya gelişmesi geri kalmış çocuk dünyaya getirmiş olduğunu düşünün. Bu ailede engelli bir çocukla genç anne kendini çok yalnız hisseder. Evlilikle, bir avrupa ülkesinde mutlu bir yuva kurma hayalleri yıkılmış, şok olmuştur. Ayrıca engelli bir çocuğun dünyaya gelmesiyle suçluluk duyguları, eşine sosyal ve ekonomik bağımlılığı da eklendiğinde bu ülkenin dilini kültürünü bilmeyen genç kadının, sağlıklı bir anne olması ve çocuğunu bu toplum sistemine göre sağlıklı eğitebilmesi beklenebilir mi?

3. Burada yetişmiş ikinci kuşak kızların Türkiye`den evlenerek eşlerini buraya getirerek oluşturdukları aileler ;

Bu aile yapısında üstteki ikinci tip ailelerden farklı problemler yaşanmaktadır. Bu ailelerde Devamlı varlığını sürdüren kadın erkek rolleri arasında çelişkiler vardır.

Çünkü erkek geldiği yerden ailesinden ve çevresinden geleneksel erkek rollerini öğrenmiş eğitimi ve kişiliği o geleneksel aile ve toplum yapısında biçimlenmiştir.

Bu yapıdaki bir aile diğer aile tipinde olduğu gibi hemen evliliğin ilk yıllarında çocuk dünyaya getirmektedir.

Çocuk dünyaya geldiğinde ekonomik özgürlüğünü kazanmış kadın, annelik göreviyle çocukların bakımı ve eğitimi için işten ayrılıp ev kadını olur. Ailede engelli ve gelişmesi geri kalmış çocuk olduğunda, annenin görevi dahada ağırlaşır. Burada yetişmiş ve almancası iyi olduğu için çocuklarla ilgili eğitim, terapi, sağlık ve sosyal sorunlarla ilgili tüm işleri anne yüklenir. Erkek kadının buradaki sosyalizasyonu altında genelde kendinde eziklik hisseder, kendi güçlü geleneksel erkek rolüyle burada yetişmiş ve buranın eğitimini almış, iyi almanca bilen eşinin yanında, almanca diline ve buradaki sosyal sisteme yabancı olan erkek eşinin yanında sürekli ikinci planda kalır.

Bu iki dengesiz roller birbiriyle çatışmaya başlar. Bu çatışmalar zamanla aile içi şiddete kadar varmaktadır.

Bu farklı kültürlerde sosyalizasyonları gerçekleşmiş eşlerden oluşan aile yapılarında kadın ve erkeklerde depresyonlar, çeşitli psikolojik ve psikosomatik rahatsızlıklar görülmektedir.

4. Burada doğmuş yetişmiş ikinci ve üçüncü kuşaktan kadın ve erkeklerin biraraya gelerek oluşturdukları aileler ;

Burada bunlarında sosyalizasyonu geleneksel, eğitim ve meslek öğrenme şansları olmayan birinci kuşak tarafından gerçekleştirilmiş olduğunu unutmamalıyım. Bu nedenle bu aile yapısında diğer ailelerden pek fazla farklılıkları yoktur. Özellikle engelli bir çocuğun geliştirilmesi ve eğitimindeki sorunlarda bu Alman sosyal sistemindeki olanaklardan yararlanmada, onların sadece almanca bilmeleri yeterli olmuyor. Bu engelli çocuklarla ilgili eğitim ve sosyal sistemin kavranması oldukça zor. Buna ailedeki rol ve görev dağılımında geleneksel aile modelinin devam ettiği de eklendiğinde, bu aile tipinde olanlarında ne kadar zorlandığı daha iyi anlaşılabilir.

Yukarıda belirttiğim dört aile tipinde de evliliklerin çoğunluğu akrabalar arasında yapılmaktadır. Bu ailelerdeki ilişki sistemi oldukça içe dönük ve kapalıdır. Ayrıca engelli çocuk dünyaya getirme rizikosuda oldukça yüksektir.

Aile Eğitim Seminerleri:

1986 yılından bu yana yılda iki kez Düsseldorf dışında önceden organize edilmiş bir eğitim merkezinde uzman bir psikolog, pedagoğ veya doktor eşliğinde 7-8 ailenin katılımı ile cuma günü akşamından, pazar gününe kadar süren seminerler düzenliyorum.

Bu seminerlerde;

- Engellilikler, nedenleri
- Ailede engelli bir çocukla yaşam
- Aile yapılarının irdelenmesi ve anne babalara aile dinamiğine yeni bir bakış ve anlayışı kazandırılması
- Eşler arası, anne baba-çocuk ilişkisi ,
- Kardeşler arası ilişkiler
- Engelli ve engelli olmayan çocukların eğitimleri
- Oyunun engelli ve engelli olmayan çocukların gelişimindeki önemi ve ailelerin oyuncak seçiminde dikkat etmesi gerekenler vb. konular hem teorik hemde pratik düzeyde ele alınmaktadır.

Bu eğitim Seminerleri çalışmalarda önemli bir yer alıyor.

Eğitim; Düşünce ve davranışların bütünüdür.

Çocuğun eğitimi, doğumla gelen (genetik), aileden aldıkları ve çevreden aldıklarıyla biçimlenerek kişiliği gelişir. 0-6 yaş arası çocuğun kişiliğinin temellerinin atıldığı dönem olduğundan çocuğun aileden aldığı eğitim çok önemlidir.

Burada iki farklı kültürde eğitim anlayışı farkı olduğundan engelli ve engelli olmayan çocukların eğitiminde birçok zorluklarla karşılaşmaktadır.

Bulduğumuz toplum disiplinli, kuralcı, çalışkan ve rekabetçi bir toplumdur. Bu nedenle bu toplumda çocukların eğitimi, bağımsızlıklarını kazanmalarına, girişimciliklerini geliştirmelerine

çevrelerini keşfedip, ona hakim olmalarına yöneliktir. Yani bu toplumda grişkenlik, kendine güven ve sorumluluk çok önemlidir. Alman çocuk eğitiminde genelde 0-12 yaş arası çocukların eğitiminde sıkı disiplin ve kurallar, 12 yaşından sonra ise serbestlik hakimdir.

Bizim Türkiye`li ailelerde ise eğitimde "izinci tavır" hakimdir. Bu tavırda anne babalar çocuğa özgürlük verilmesi gerektiğine inanır. Hemen hemen "O çocuktur, herşeyi yapar." anlayışı ağırlıktadır. 0-12 yaş arası çocuklara fazla kısıtlamalar getirilmez, onların birçok istekleri yerine getirilir. Engelli çocuklarda ailelerde aşırı derecede korunur, normalin üstünde şefkat ve sevgi verilir. Ama onların yeteneklerini geliştirmelerine, güven duygularını, bağımsızlıklarını kazanmalarına yeterince fırsat verilmez ve onların davranışlarını düzenleyecek sınırlar ve kurallar belirsiz ya da hiç konmaz.

Ayrıca bizim ailelerde kız ve erkek çocuklarına yönelen ayrıcalıklı sosyal tutumlar, çocukların benlik duygularının ayrışmasında ve cinsel rollerinin erkenden benimsenmesinde önemli derecede etkin rol oynadığı olduğu görülmektedir.

Ailelerde çocuk eğitimini olumlu ya da olumsuz etkileyen tutumların çoğu bilinçsiz olarak babadan oğula, anneden kıza aktarılmaktadır.

Eğitimin başarısı engelli ve engelli olmayan çocukların yeteneklerine ve anne babaların çocuklarıyla iletişim ve eğitimdeki ustalıklarına ya da gelişmişliklerine bağlı olduğu tartışma götürmez.

Yani çocuğa engelli olsada olmasa da öncelikle ailesi tarafından belli beceri ve bilgilerin aktarılıp, değer yargılarının aşılansarak ailenin ve toplumun kendinden beklediği davranışları geliştirmesi gerekiyor.

Toplumun en küçük temel taşı aile olduğuna göre, aileler kendilerini iyi geliştirip eğitirlerse, çocuklarını da kendi doğru değer yargılarıyla yaşama hazırlayabilir, toplumun daha az ön yargısız, insanları olduğu gibi kabullenme, hoş görülü, sevgi ve saygıya dayalı ilişkilerle gelişmesine katkıda bulunurlar.

Bu nedenle çalışmalarda, annelerin, ailelerin eğitime ve kendilerini geliştirmelerine büyük önem veriyorum.

Aile Grubu terapileri:

Uzun yıllardır sürdürdüğüm çalışmalarda engelli çocukları olan Türkiyeli göçmen ailelerin sorunlarının hem göçmenlikten hemde engelli bir veya birkaç çocuğu olmaktan kaynaklanan çok yönlü sorunları olduğunu görerek, sadece Anneler Grup Çalışmaları`nın ve Aile Eğitim Seminerleri`nin giderek yeterli olmadığını farkettim.

Aile Eğitim Seminerlerine düzenli katılan aileler de bunun farkına varıp, ailelere yönelik daha içe dönük ek bir çalışma yapılması istediklerini dile getirdiler.

1999 başlattığım bu çalışma, 5-6 ailenin katılımıyla türkçe konuşan psikolog ve Psiko terapist bir arkadaşla birlikte anadilde ve yılda 8 defa 3 er saatlik oturumlarla sürdürüyoruz.

Bu terapilerde aileler, bir veya birkaç engelli bir çocukla yaşamla ilgili ortak sorunlarını, deneylerini ve bilgilerini birbirlerine aktarma ve paylaşma olanağını bularak, kendilerinin yalnız olmadıklarını hissederek rahatlıyorlar. Aile içinde ve sosyal yaşamın her alanında kendilerini ifade etme, sorumluluk, güven duygularını ve birbirlerini anlama ve yardım etme potansiyellerini geliştiriyorlar. Konuşma terapilerine katılanlar konuşulacak konuları oturum sırasında kendileri belirliyorlar.

Genelde;

-İlk engelli bir çocuğa sahip olduklarında anne babanın neler hissettikleri aile içinde, akrabalar arasında ve çevrede yaşanan zorluklar

-Engelli bir çocukla- anne- baba-ilişkisi

-Engelli çocuğu tanıma, geliştirme, onun his ve duygularını anlama

-Anne-babalarda çeşitli dönemlerde yaşanan depresyonlar ve başedebilme yolları

-Engelli bir çocukla günlük yaşam, ailede sorumlulukların paylaşılması

- Ailede iletişim; Eşler arası, anne, baba engelli ve engelli olmayan çocuklarla iletişim
- Eşlerin birbirlerine zaman ayıramama sorunları
- Ailede engelli ve engelli olmayan çocuk ve gençlerde cinsel eğitim
- Engelli çocuklar ve iki dilde eğitim
- Ayrılmış eşlerin engelli ve engelli olmayan çocukların bakım, eğitim ve sorumluluklarıyla ilgili ilişkilerdeki zorluklar ve uzlaşma yolları, v.b konular ele alınmakta, sorunlar paylaşılarak birlikte çözüm yolları aranıyor.

Aileler engelli çocukları için devletten yeterli destek alıyorlar mı?

Elbette, çocuğun sağlıklı gelişmesinde, erken tanı ve erken tedavilerde, gelişmesi geri kalmış veya engelli çocukların gelişmesinde, eğitiminde, bakımında, rehabilitasyonunda, bedensel engellilere uygun konut olanakları sağlanmasında ve hatta annenin yükünü azaltmak için haftada 4-8 saat arası çocukla ilgilenebilecek bir yardımcı veya engelli çocuğu ve genci topluma kaynaştıracak programlar için aileye giden yine haftada 4-8 saat aileye giden görevliler organize edilebilmektedir.

Bunun dışında eğitimi zor, engelli çocuklar için yılda 3-6 ay arası eğitim ve geliştirme programları uygulayan kurumlara verebilme olanakları vardır.

Ayrıca tatile ya da ailenin başka bir sorunu nedeniyle engelli çocukların 3-4 haftalığına bırakabilecekleri yerler mevcuttur.

Örneğin 4-5 yıldan bu yana benim ilgilendiğim 7-8 aile bu olanaklardan yararlanmaktadır.

Ailelerin aslında Türkiye'ye oranla bakıldığında, devletten oldukça çok destek alma olanakları var. Yeterki aileler öncelikle çocuğun engelliliğini ya da gelişmesinde gerilikler olduğunu kabullenmiş, çocuğun gelişimi ve eğitimi konusunda kendini eğitmeye, bilinçlendirmeye açık olsun ve kendi sorunlarına sahip çıkabilecek duruma gelebilisinsinler.

Aileler haklarını biliyorlar mı?

Tam olarak bildikleri söylenemez. Bazen konu komşularından ve tanıdıklarından yanlış bilgilerle de geldikleri oluyor.

Ama, bu ülkede bilgi edinmek öyle zor bir olay değil. Çünkü bu toplum sosyal yaşamın her alanında sivil toplum örgütleriyle donanmış durumda. Devlet ve çeşitli yardım kurumları bir çok konuda danışma bürolarıyla , danışma ve yardım olanakları sunmaktadır.

Siz, engelli çocukları olan ailelere, sorunlarını çözmede neler önerirsiniz?

Öncelikle, çocukta herhangi bir engellilik ya da gelişme geriliği tesbit edilmişse, bunun aile tarafından ne kadar zor olursa olsun kabul edilmeye çalışılması, bakım ve eğitimi, tıbbi muayeneleri ve terapileri ciddiye alınarak, çocuğun en doğal hakkı olan **YAŞAMAK ve MÜMKÜN OLDUĞUNCA SEVGİ, SAYGI, BARIŞ, HOŞ GÖRÜ VE ANLAYIŞIN HAKİM OLDUĞU BİR ORTAMDA YAŞAMA** olanağını sağlamaya çalışmalarını.

- Ailelerin engelli çocuğun sağlık, eğitim ve terapi ve sosyal haklarıyla ilgili doktorlarla, terapistlerle, eğitimcilerle ve sosyal hizmet uzmanlarıyla uyumlu bir işbirliği içine girmelerini
- Aile içinde özellikle eşler arası yapılan görev dağılımında annenin hoşnutluğunun, kendisiyle barışık olmasının sağlanması, diğer çocuklarında kendi yaşlarına uygun görevler üstlenmeleri ve ailenin uyumlu bir yaşam sürdürebilmelerini.

- Ailede engelli ve engelli olmayan çocuklara ilgi ve sevginin dengeli bir şekilde verilmesini.
- Eşler arası, çocuklar ve anne baba arası ve kardeşler arası çelişkilerin en aza indirgenmesine çalışılması ve zorlandığında bir sosyal pedagoğa, psikoloğa, aile danışmanına baş vurmalarını öneririm.